

DE GENTSE BURGERLIJKE WACHTEN. 1814-1914 (Vervolg)

DE TEMPORAIRE WACHT, 1830

De schutterrij, die zo veel geld en moeite had gekost, werd dus wegens onbetrouwbaarheid als niet bestaande beschouwd. Het vooruitziende stadsbestuur zag zich dan ook verplicht een ander korps in het leven te roepen om de weinig talrijke politie te helpen bij het bewaren van de openbare orde.

In ruggespraak met de gouverneur van Oost-Vlaanderen, de Hollander Van Doorn, besloot het schepencollege tijdens de buitengewone zitting van 27 augustus 1830 *"Eene burgerlijke wagt zamengesteld uit goeode ingezetenen dezer stad zal worden ingerigt tot handhaving der algemeene rust en orde. Dagelijks te beginnen van heden zal bij toer de role een genoegzaam getal persoonen door het besturingskollegie uitgenodigd worden zich des avonds ten stadhuize te begeven en aldaar gedurende de nacht te verblijven tot het voorkomen en stelling van alles wat de rust en orde in de stad zou kunnen stooren.*

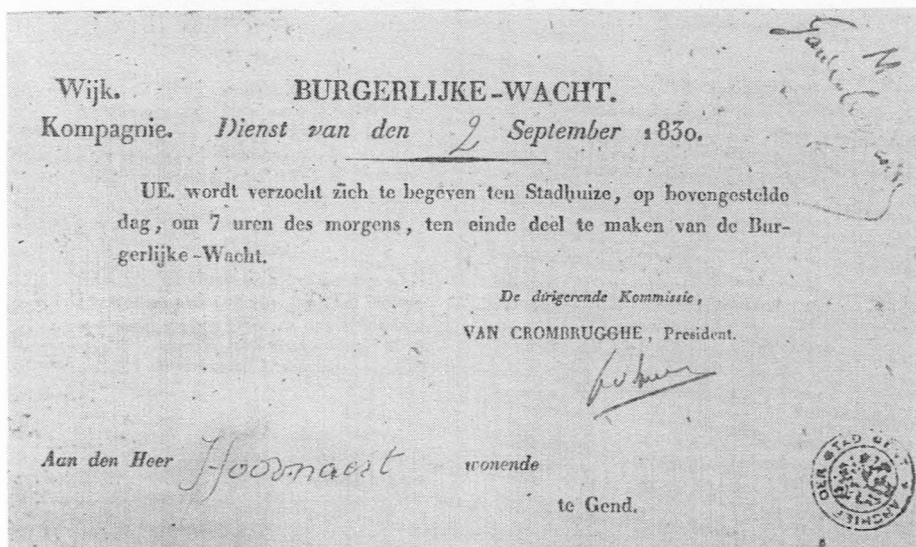
Een commissie bestaande uit de heeren Boeÿe, Hamelinck, Bossaert, graaf d'Hane de Smet-Grenier, Martens-de Meersmans en Rosseel leden van den raad, onder het voorzitterschap van den heer staatsraad burgemeester en ter adjunctie van de heeren Van Esbeek dit Vanderhaeghen de Mussain en

Eduard Grenier, zal de dienst der Burgerlijke Wagt reguleeren en tot bewaring van rust en orde de noodige bevelen geven. Afschrift dezès zal ten sine van goedkeuring aan den heer gouverneur der provincie worden onderworpen." (RV-27 aug)

Het antwoord van de gouverneur kwam op 28 augustus: *"Ter beantwoording van uwe missieve van de 27sten dezer heb ik de eer uedele heren te kennen te geven dat ik de doelmatigheid om tot de zamenstelling van eene wagt uitgemaakt van gegoede ingezetenen om aangesloten met de burgerlijke overheid en de Militaire magt, ten einde orde en Rust te verzekeren, over te gaan, erken en dus den door uwen Stedelijken Raad genomen maatregel goedkeure."* (SAG-M25)

Uit een honderdtal personen, deels vrijwillig deels verplicht, werd er iedere avond een groep aangeduid die patrouille moest lopen in de stad. (Afb. 1) *"Sedert dezen nacht hebben patrouilles der burgerlijke wagt, van wege de regering daertoe aenzocht, onze stad doorkruyst, en zulk zal, tot nader bevel, den aenstaende nacht en volgende nachten voorts plaats hebben."* (GvG-28 aug)

De onrust steeg; reeds na enkele dagen zag men zich genoodzaakt meerdere groepen uit te sturen, zowel bij nacht als bij dag. Steeds meer inwoners werden opgeroepen. Zo kon de Gazette van Gend op 9 september melden: *"De regering der stad houd zich met de bepaeldelyke zamenstelling der burgerwacht bezig, welke uyt omtrent 6000 mannen zal bestaen. (1) Het vraagstuk van de kiezing der officieren is hier anders dan in de overige steden der zuydelyke provintien besloten geworden; want hier zullen dezelve door de stedelyke regering benoemd worden."* (GvG-9 sep)

Afb. 1. Oproepingsbevel uit de eerste dagen van de temporaire wagt. (SAG-M25)

DAG-ORDE.

Artikel 1.

Ingeval van oproer of brand, zullen de Heeren Kapiteins der Burgerlijke Wacht, op het alarmteeken door den tamboer van het garnizoen gegeven, of op de schriftelijke uitnoodiging, die hun wegens de Commissie zal gedaan worden, alle de manschappen huane kompanie behoorende, voor derzelve woning vereenigen.

Art. 2.

Wanneer de twee derden der kompanie zullen verzameld zijn, zal de Kapitein, of bij deszelfs afwezigheid, een der Luitenanten zich met dezelve naar het Stadhuis begeven, hij zal die plaatsen op de Botermarkt, de register vleugel naar de Hoogpoort, alwaar de Adjutanten der Wacht zich zullen bevinden, ten einde de plaats, welke de kompanie moet beslaan, aan te wijzen.

Art. 3.

Elke kompanie, zal, op het appel van haar nummer, zich langs den grooten trap, Botermarkt, naar de zaal van het Arsenal begeven, alwaar zij wapens zal ontvangen: zij zal aftrekken langs den trap gevende op de Hoogpoort, en zal zich op dezelfde straat in orde stellen de register vleugel naar de Groenschmarkt, zij zal de instructien der Commissie, door de tusschenkomst der Adjutanten der Wacht, aldaar afwachten.

Art. 4.

De schikkingen van het art. 1, zijn van toepassing aan de Wacht te paarde, welke zich op de Pouillemarkt zal vereenigen, alwaar zij insgelijks de instructien der Commissie zal afwachten.

Art. 5.

De Commissie zal, onder de Heeren aanwezige officieren, aanwijzen dien, welke het opper-kommando zal voeren, deze zal zich met de militaire autoriteiten verstaan nopens de te nemen maatregelen van nitvoering, en er zal hem een Politie-Commissaris toegevoegd worden.

Art. 6.

Het tegenwoordig dag-orde zal door den Opper-kommandant der Wacht te paarde, aan zijn onderhebbende korps medegedeeld worden en door de Kapiteins der Wacht te voet aan derzelver onderlinge kompanien, welke werden uitgenoodigd zich overeenkomstig te gedragen.

Gearresteerd door de dirigierende Commissie der Burgerlijke Wacht, in zitting van den 23 September 1830.

De Voorzitter,
VAN NELLE.

ORDE DU JOUR.

Article 1.

En cas d'émeute ou d'incendie Messieurs les Capitaines de la Garde Bourgeoise, sur le signal d'alarme donné par les tambours de la garnison, ou sur l'invitation par écrit, qu'ils en auront reçue de la part de la Commission, réuniront, devant leur domicile, tous les gardes faisant partie de leur compagnie.

Art. 2.

Lorsque les deux tiers de la compagnie seront réunis, le Capitaine et en son absence un des Lieutenans partira avec la compagnie pour l'Hôtel-de-ville, il la placera Marché au Beurre, la droite appuyée vers la rue Haute-porte, où les Adjudans de la Garde se trouveront, pour indiquer la place que la compagnie devra occuper.

Art. 3.

Chaque compagnie, à l'appel de son numéro, se dirigera par le grand escalier Marché au Beurre vers la Salle de l'Arsenal, où elle recevra des armes: elle descendra par l'escalier donnant sur la rue Haute-porte et ira se ranger dans la même rue, la droite appuyée au Marché aux Herbes, elle y attendra les instructions de la Commission, transmises par l'intermédiaire d'un des Adjudans de la Garde.

Art. 4.

Les dispositions de l'article premier sont applicables à la Garde à cheval, qui se réunira au Marché aux Poullets, où elle attendra également les instructions de la Commission.

Art. 5.

La Commission désignera parmi Messieurs les Officiers présents celui qui commandera en chef, celui-ci s'entendra avec l'Autorité militaire, pour les mesures d'exécution à prendre, et il lui sera adjoint un Commissaire de police.

Art. 6.

Le présent ordre du jour sera communiqué par le Commandant en chef de la Garde à cheval à son corps et par les Capitaines de la Garde à pied à leurs compagnies respectives, qui sont invités à s'y conformer.

Arrêté par la Commission dirigeant la Garde Bourgeoise, en séance du 23 Septembre 1830.

Le Président,
VAN NELLE.

Afb. 2. De eerste voorschriften voor de Temporaire Wacht. (SAG-M25)

De commissie die de dienst van de wacht moest uitmaken had schepene J.L. Van Melle volmacht gegeven het korps enigzins te organiseren. De raadsheer had de gewapende burgers ingedeeld in compagnies van ongeveer 100 man sterk, met als kapitein de meest geschikte onder hen. De taakverdeling en de aanduiding van een algemeen kommandant werden gedaan bij de verzamelingen en naar gelang de omstandigheden van de dag. (Afb. 2)

Deze toestand kon natuurlijk niet blijven duren, een betere organisatie drong zich op. De 2de oktober om 5 uur in de namiddag, bij geheime stemming in het raadshuis onder de toen reeds 23 kapiteins, kwam de baron Charles Coppens (2) als opperbevelhebber uit de bus. Twaalf compagniecommandanten hadden hem hun stem gegeven. Bij algemene stemmen werd jonker Auguste Pycke ten Aerden tot tweede kommandant gekozen. (3) De vijf bataljons die men zou inrichten moesten worden bevolen door de Majoors Eduard Neyt, Frans Stobbelaers, Claus Van Aken en de burggraven de Clerq Wissocq de Sousberghe en Moerman d'Harelbeke. (SAG-M25 en GvG-3 okt)

Vanzohaast als bevelhebber aangesteld, zette kolonel Coppens zich aan het werk. Reeds na enkele dagen kon hij het schepencollege een reglement voorleggen bestaande uit 18 artikelen. (Afb. 3) De raadsheren vonden dat Coppens te hard van stapel liep. Na grondige bestudering en afzwakking van enkele voorschriften, lieten ze, het nu 16 artikelen tellend "Reglement pour la Garde Bourgeoise de la ville de Gand" in het raadsverslag opnemen. (RV-19 okt) De GvG haastte zich er een vertaling van te brengen. (Afb. 4)

De vijandige houding van de bevolking tegenover het Hollands garnizoen steeg met de dag. Om nog meer moeilijkheden te vermijden en in ruggespraak met de militaire bevelhebber, liet de burgemeester volgende proclamatie in de stad afficheren: *"Om onnodige onrust te vermijden zullen de legereenheden zich terugtrekken in de citadel maar zullen, zo nodig, volledige steun verlenen aan de burgerwacht."* (4)

De burgerlijke wacht die nu reeds meer dan 3000 man in zijn gelederen telde moest vanaf 2 oktober alle patrouilles alleen uitvoeren. Ook de bewaking van de gevangenis, de stadspoorten, het Spanjaardenkasteel e.a. moest worden overgenomen.

Toen het in Gent bekend werd dat het Voorlopig Bewind in Brussel de onafhankelijkheid van België had geproclameerd was het hek voorgoed van de dam. Patriotten, maar vooral meelopers, trachtten de poort- en andere wachten te ontwapenen. Men plunderde de nu leegstaande kazernes en viel Oranje-gezinde burgers aan. De burgerwacht trad hard op. De opstandelingen betreurden een dode en verschillende gekwetsten.

Bij dagorder van 5 oktober feliciteerde kolonel Coppens zijn manschappen: *"Dappere burgers van Gent, gisteren heb u voor de eerste maal uw standvastigheid moeten tonen en aan de onruststokers laten voelen dat u niet voor*

Reglement pour la Garde Bourgeoise Urbaine ariette par M^r le Colonel Commandant

Considerant qu'il est dans l'esprit de nos institutions qu'il y ait une force suffisante pour maintenir la tranquillite publique et assurer le respect du aux lois, aux personnes & aux propriétés.

Art 1er Les Chefs de bataillon, inscrivent d'office tout individu domicilié ou résidant a l'âge de 18 a 50 ans, qui ne fait pas déjà partie de la garde.

Art 2 Nous pour tous au service, les chefs de maison qui ne figurent pas au rôle des contributions de la ville, ni leurs fils habitant avec eux et qui sont dans le même cas.

Art 3 tout Citoyen dûment inscrit et incontinent convoqué qui ne se présentera par excuse de plein droit pour la première fois une amende de 3 florins & de 6 florins en cas de récidive au profit du bureau de bienfaisance.

Art 4 tout garde quelque soit son grade qui ne se sera présenté au poste qui lui sera designé ou qui l'aura quitté pendant la durée du service actif sans la permission de son chef, encourra par ce seul fait une amende d'un florin, et sera convoqué pour faire le service le lendemain.

Art 5 Le Commandant en chef fera publier a l'ordre & signalera par voie d'affiches et d'insertion dans les journaux les noms des citoyens qui s'étant soustraits au service de la garde auront payé l'amende dans les 24 heures.

Art 6 Les amendes seront versées dans les mains des Capitaines, le produit en sera remis au bureau de bienfaisance. Le garde qui refusera de payer dans les 24 heures de la sommation l'amende encourue pourra être mis aux arrêts dans la prison municipale pour un temps qui n'excédera pas trois jours.

Afb. 3. Het door baron Charles Coppens opgestelde reglement (De 6 eerste artikels uit 18). (SAG-M25)

Art 7 Nulle exemption, pour cause de maladie ou d'infirmités ne sera admise sans la reproduction d'un certificat délivré par deux officiers des unités attachés aux bataillons.

Art 8 Il est laissé au commandant en chef le droit d'accorder quelque exemption pour des circonstances légitimes, sur l'avis des quatre chefs de bataillon.

2 Art 9 Le remplaçant ne reste pas moins tenu de faire son service personnel, bien entendu que le remplaçant doit avoir l'âge spécifié par le règlement et aussi les conditions prescrites par l'article 2 du présent arrêté.

1 Le Colonel pourra pour des raisons majeures & sur l'avis des capitaines autoriser un garde à se faire remplacer.

Art 10. La garde urbaine (Garde) continuera de porter pour couleurs distinctives, les couleurs nationales Rouge Jaune & Noir.

Art 11 Les drapeaux de bataillons porteront pour devise & liberté ordre public & le numéro de chaque bataillon, les compagnies porteront les chiffres des compagnies.

Art 12 Les gardes ne pourront prendre les armes, ou se rassembler en état de garde urbaine, sans l'ordre de leurs Chefs.

Art 13 Aucun officier ne pourra sous le service ordinaire faire distribuer des cartouches aux gardes, si ce n'est en cas de réquisition, précise de l'autorité compétente à qui il demeura responsable des événements.

Art 14 Ceux qui seront élus dans quelque grade que ce soit se comporteront comme des citoyens qui commandent à des Citoyens.

Art 15 tant que les gardes sont en état de service ils sont tenus d'obéir aux ordres de leurs chefs, l'ordre de service sera fixé par l'autorité locale, qui se concertera à cet égard avec le commandant en chef de la garde urbaine.

Art 16 la garde urbaine sera divisée en 8 Bataillons chaque Bataillon de 8 compagnies chaque compagnie de:
1 Capitaine 1 lieutenant 2 sous lieutenants 1 sergent
Major & Sergent 1 fourrier 8 Capotrays 1 tambour
et 100 hommes.

Art 17 l'état Major de bataillon sera composé de
1 chef de bataillon 1 lieutenant adjudant Major 1

REGERING

VAN GEND.

REGLEMENT VOOR DE BURGERLYKE WACHT DER STAD GEND.

Den EERSTENINGS-RAAD der stad Gend.
In aenlaet nemende dat allen burger verplicht is
mede te werken tot de handhaving der publieke rust,
en om de eerbied aan de wetten, aan de personen
en eygendommen te verzekeren, besluit:

Art. 1. De Burgerlyke Wacht zal georganiseerd
blyven op den thans bestaenden voet; allen inwo-
ner der stad Gend, van den ouderdom van 18 tot
50 jaren, zal gehouden zyn den dienst der gemele
Wacht te verrichten.

2. Zyn uytgezondert:
1. De werklieden en dienstboden.
2. De krank.
3. De burgers gelast met eenne publieke bedie-
ning, gedurende den tyd dat zy de zelve zullen
waarmaken.

3. Zyn tydelyk van dienst verschoond:
1. De ziekelike.
2. Zy die eenne wettige reden van afwezigheid
zullen doen lykken.

4. De krank en zieke zullen enkelyk verschoond
zyn by het overbrengen van een certiffkaet, afgele-
verd door den gezondheids officier van het bataillon.

5. Geene vervanging zal aenvoerd worden dan om
zwer gewigtige beweegredenen, overgelaten aan de
uytspraak van de kommandanten der compagnieën.
In geval van reclamatie, zal den kolonel komman-
dant definitief beslissen.

Den vervanger zal op de lyst der Burgerlyke
Wacht moeten ingeschreven zyn, en zal in dit ge-
val, moeten bezitten den zelfden graed als den ver-
vanger.

6. Allen burger ingeschreven en behoortyk opge-
repen, welken aan de uyt noodiging niet zal beant-
woorden, of die weygeren zal de betelen, hem door
zyne oversten gedurende den dienst gegeven, te ver-
vullen, zal eenne boete verliesen, voor de eerste
maal van een tot dry guldens, en in geval van
herhaling, van dry tot zes guldens.

In geval van weygering om deze boete te voldoen
binnen de 24 uren, zal hy konnen gestraft worden
met een gevang van dry dagen.

Deze straffen zullen uytgesproken worden door den
raad der Burgerlyke Wacht, zamengesteld als volgt:
den kolonel kommandant, en by diens afwezigheid,
den majoor 1. in rang zynde, president; eenen ma-
joor, eenen kapiteyn, eenen luytenant, eenen ser-
jeant, eenen korporaal en eenen burger; eenen ka-
piteyn zal de functie van rapporteur waarmaken,
en eenen kapiteyn kwartier-meester die van greffier.

De namen der gevonniste zullen publiek worden
gemaakt, de onwilligen zullen daerenboven by voor-
keur, tot het dragen van andere publieke lasten,
gecompen worden.

De boeten zullen in de kas van den bureau van
weldadigheid dezer stad gestort worden.

7. De overtredders, welke de vervolging voor de
rechtbank van municipale politie willen vermijden,
zullen konnen gestaan met het maximum der boete
onder de handen van den fourier der compagnie te
storten, binnen de vier-en-twintig uren naer het
eyndigen van den dienst. Den fourier zal van dezen
ontfang rekening houden om daer van onmiddelyk
tegen tegeu, de storting te doen in de gezeijde
kasse.

8. Uniforme kolouren der Burgerlyke Wacht sul-
ten zyn, rood, geel en zwart.

9. De vaendels der bataillons sullen voor zin-
spreuk dragen: *Vryheid, publiek Order*, en den
nummer van elk bataillon.

De fanions der compagnieën sullen er van de num-
mers dragen.

10. De compagnieën sullen niet vermogen zich
ouder de wapens te verzamelen, ten zy op bevel
van den oversten, en ingevolge de uyt noodiging,
welken dezen daer omtrent van den kolonel kom-
mandant of den opper-officier die hem vervangt,
zal ontvangen hebben.

11. Geene officier zal vermogen binnen den ge-
woonen dienst, eenige cartouchen aan de Wachten
te doen uytdeelen, ten zy ingeval van een stellig
aenzek der beroegde overheyd, op pene van ver-
antwoordelyk te zyn voor de gevolgen daer uyt te
ontstaen.

12. Die, welke tot eenen welkdanigen graed zullen
keuzen worden, zullen zich gedragen als burgers die
aan burgers bevelen geven.

13. Zoo lang de wachten in dienst zyn, zyn zy ver-
plicht aan de bevelen huer oversten te ghoorzamen;
het order van dienst zal door de plaatselike overheyd
bepaald worden, in overeenstemming met den opper-
kommandant der Burgerlyke Wacht.

14. De Burgerlyke Wacht is verdeeld in vyf ba-
tailleurs, elk bataillon in acht compagnieën, en elke
compagnie zal bestaan uyt eenen kapitelyn, eenen
luytenant, twee onder-luytenanten, eenen sergeant-
major, vier serjeanten, eenen fourier, acht korpo-
raels, eenen tambour en 100 mannen.

15. Den staf van het bataillon zal zamengesteld
zyn uyt eenen bataillons-kommandant, eenen luyte-
nant-adjudant-major, eenen luytenant-kwartier-meester,
vier hulp-majors en eenen adjudant-onder-
officier.

16. Den generalen staf zal bestaan uyt eenen opper-
kommandant, eenen tweeden kommandant, vyf
bataillons-kommandanten, eenen chirurgien-major,
twee kapiteyns-adjudants-majors en den kapiteyn-
kwartiermeester.

Gedaen in zitting waren 19 oktober 1830, alswar
tegenwoordig waren MM. *Fan Crombrughe*,
burgemeester, president; *De Meyers*, *De Euck*,
De Steulemeester, *Van Pottelsberghe*, *Huemelick*,
Linnander, *Van de Broeck*, *Schoornen*, *Martens*,
Ch. Pycke, *J. B. Van Lakeren*, *Fispoel*, *Rosael*
en *Korvyn*, leden van den stedelyken raad,
Rotier en *Eye-Schoutheer*, secretarissen.

BERIGT.

DE REGERING DER STAD GEND.

Onderrigt zynde dat particulieren geen deel ma-
kende van de Burgerlyke Wacht, in bezit hebben
wapenen en wapenings voorwerpen toebehoorende
aan den Staat en aan de zelve Burgerlyke Wagt,
noodigt de houders van deze voorwerpen 'er de af-
geving van te doen in het kwartier-generaal der Bur-
gerlyke Wagt ten stadhys; alswar hun eenstonds
zal betaeld worden voor elk

Geweer 5 francs;

Sabel 3 "

Gilberns met leders riem 1 1/2 "

Pistool 1 1/2 "

Gedaen ten stadhys van Gend, in zitting van
den regerings-raed, den 20 oktober 1830.

Den Burgemeester President,
Van CAENSTGHE.

Afb. 4. Reglement van de Temporaire Wacht. GvG 21 okt. 1830.

niets wapens gekregen hebt. Het gebruik dat u ervan hebt moeten maken heeft slachtoffers geeist, laat ons hopen dat het de laatste zijn..."

Vanaf de onafhankelijkheidsverklaring kwamen de gebeurtenissen in een stroomversnelling terecht. Het Voorlopig Bewind benoemde Louis Coppens (broer van de kolonel) en de advocaten Spilthoorn en Carlier als afgevaardigden voor de provincie Oost-Vlaanderen. Bijna alle soldaten van Belgische nationaliteit deserteerden uit de citadel. De kolonel Van Den Sande (5) werd plaatskommandant in Gent. Graaf de Merode en ridder Gamont kwamen de zaak van de patriotten bij de stadsraad bepleiten. Het legioen "Belgo-Parisienne" onder de leiding van kolonel de Pontecoulant, trok de stad binnen om er de Hollanders uit de citadel te verdrijven. Dit en nog andere zaken speelden zich af tussen 7 en 11 oktober. (4)

De patriotten van de Pontecoulant waren door de arbeiders geestdriftig ontvangen. De burgerij en daarmee de meeste burgerwachten, nog altijd uit de middenstand spruitend, waren niet zo opgetogen. Uit angst voor nog meer plunderingen en andere moeilijkheden waren ze niet bereid met de vrijwilligers, meestal avonturiers, samen te werken.

Reeds op 12 oktober verwittigde de plaatskommandant de kolonel Coppens ervan dat er een samenzwering op komst was: *"J'ai l'honneur de vous prévenir monsieur le colonel, qu'il se trame des complots pour désarmer la garde bourgeoise, veuillez prendre les mesures nécessaires pour faire prévenir les chefs de postes et leur procurer des cartouches."* (SAG-M25) Sloeg Coppens de verwittiging in de wind, of had hij zelf weet van het complot, niemand zal het ooit weten. (6) Op 15 oktober gebeurde wat de geschiedenis zou ingaan als "l'affaire de la légion Belgo-Parisienne". De burgerwachten onder een vals voorwendsel tot een algemene verzameling bevolen, werden aangevallen door de vrijwilligers van de Pontecoulant, met de bedoeling hen te ontwapenen. Door de tussenkomst van de Gentse pompiers lukte dit maar gedeeltelijk, toch vielen er doden te betreuren. (4) Na de gevechten trachtten de kolonels de Pontecoulant en Coppens hun blazoen te zuiveren en de gebroken potten te lijmen. De beide bevelhebbers deden hun uiterste best om de twee groepen te doen verbroederen. *"Den kapiteyn der vrywillige Coché, heeft eergisteren in het verbroederen der burgerwacht en vrywillige eene gunstige gelegenheid gezien om zich ten stadhuyze te begeven en er aen de 37e compagnie der burgerwacht haer vaendel weder te geven hetwelk haer in de noodlottige gevechten van voorleden vrydag door eenige zyner manschappen afgenomen was geweest."* (GvG-21 okt)

De Hollandse citadelbezetting, die inzag dat de zaak voor hen verloren was, had een eervolle wapenstilstand bedongen. Op 19 oktober verlieten ze, met wapens en bepakking, de versterking, die onmiddellijk daarop door de burgerwacht werd bezet om plundering van de vele achtergelaten voorraden te voorkomen.

Het Parijse legioen, dat zijn opdracht had vervuld, vertrok 's anderdaags met de "bargie" naar Brugge.

Het Voorlopig Bewind had generaal Duvivier (7) benoemd als militair bevelhebber der beide Vlaanderen met zetel te Gent. (JdG-17 okt) Hij had als eerste opdracht zo snel mogelijk nieuwe eenheden te recruteren voor het nog te vormen leger. Ondertussen moest de burgerlijke wacht, nu de vrijwilligers van de Pontecoulant waren vertrokken, alle bewakingen op zich nemen: *"Inwoners van Gend, Sedert eenige dagen heeft de burgerwacht, ter behouding der openbare rust ingericht, in haren dienst geholpen geweest door de troepen in de stad gestationeerd; maer die troepen konnen elders geroepen worden en de stad kan zich tydelyk zonder bezetting bevinden. In die omstandigheden zal de burgerwacht, welke reeds zoo vele en zulke uytmuntende diensten bewezen heeft, de geheele uytgebreydheyd der burgerlyke plicht begrypen, welke zy zal moeten vervullen en zal zy gevoelen hoe zeer het belangt, dat ider met dien yver, welke hy tot dus verre aen den dag heeft geleyd, zich by voortdurende op zynen post begeve. Van Crombrughe, burgemeester."* (RV-19 okt en GvG-21 okt)

De in zo mooie woorden opgestelde proclamatie viel niet bij iedereen in goede aarde. Het leveren van onbetaalde bewakings- en patrouillediensten duurde nu bijna twee maand. De bewapening was gebrekkig en onvoldoende. Men versleet eigen schoeisel en kledij (8) en als men pech had gaven de arbeiders je nog een pak slaag op de koop toe. Met de winter voor de deur was het enthousiasme van de eerste dagen er snel uit en weigerde men meer en meer de opdrachten uit te voeren. Coppens zag zich verplicht een tuchtraad in het leven te roepen om de talrijke dienstweigeraars te vervolgen en te straffen, zoals voorzien in het reglement. (GvG-24 okt)

De regering in Brussel besloot op 26 oktober een burgerwacht op te richten over gans het grondgebied. Artikel 7 van het besluit voorzag dat de reeds bestaande wachten moesten in dienst blijven tot de definitieve organisatie van de nieuwe "Garde Civique" was geschied. Had men tot nu de stadsvoorschriften soms kunnen ontduiken dan was dit, nu de Staat er zich mee bemoeide, verleden tijd. Alle mannelijke inwoners tussen 18 en 50 jaar kwamen voor 5 volle jaren in de garde terecht.

Tot hier het verhaal van de Gentse Tijdelijke Burgerwacht. Het duurde nog tot na het verschijnen van de wet op de "Garde-Civique National" (31 december 1830) vooraleer men werkelijk wist waar men aan toe was en de eigenlijke moeilijkheden begonnen.

DE GENTSE "GARDE CIVIQUE" 1830-1831

Nadat de Hollanders waren verjaagd was de eerste betrachting van het Voorlopig Bewind, de overal opgerichte burgerlijke wachten onder één Nationaal bevel te brengen. Een Besluit gestemd op 26 oktober 1830, (9) voorzag dat alle mannelijke inwoners tussen 21 en 50 jaar oud zich moesten laten inschrijven in de rollen van de "Garde Civique" en dit vóór 7 november. Diegenen die zich aan het bevel onttrokken zouden gestraft worden. De maatregelen tot dan toe door de lokale of provin-

ciale autoriteiten genomen moesten worden behouden. Ook de reeds opgerichte korpsen bleven in dienst tot nader bevel.

Op aandringen van kolonel Coppens begonnen de inschrijvingen reeds enkele dagen na het verschijnen van het besluit: *"Een bericht onzer stedelyke regering, alleen in de fransche tael uytgegeven, verwittigt de gene die het aengaet, dat zy gehouden zyn zich voor den 7 dezer in het secretariaat der regering ten stadhuyze te begeven, om er zich ingevolge het besluyt der voorloopige regering van den 26 october jongstleden voor de burgerwacht (garde civique) te laten inschryven."* (GvG-4 nov)

Nu de rust enigszins was teruggekeerd, zag de burgerij de noodzaak van het wachtlopen niet meer in. Ook het vooruitzicht dienst te doen met de lagere klassen uit de bevolking lag hen niet. De armen zelf, gebukt onder werkloosheid, zagen geen heil in het onbetaalde patrouilleren. Een proclamatie, gedurende de nacht aan de deur van het stadhuis bevestigd, gaf op klare wijze de gemoedstoestand onder de arbeiders weer: *"Proclamaci, van de werklieden van gend, daer word altijd aengeplakt van die en die vergaderinge van die en die verkiezinge van staeten ofte van goeverneur maer daer word niet gevraegt aen pier jan of klaes hebt gij noch heten vor vrouw of kinderen maer wij verhopen haest werk te krijgen want het is meer als tijd zoo moeten wij plúnteren."* (SAG-M25)

Op alle manieren trachtte men zich aan de inschrijving te onttrekken. Er waren zelfs families die op het platteland gingen wonen, in gemeenten waar geen wacht-verplichtingen waren. (GvG-14 nov) De tuchtraad had de handen vol en veroordeelde aan de lopende band.

Een maand na het besluit van 26 oktober volgden de onderrichtingen over de opdracht, samenstelling en inrichting van de nieuwe garde waaruit hierna de bijzonderste artikels: (10)

3- De wacht zal bestaan uit 3 bannen.

4- De 1ste ban omvat alle vrijgezellen en weduwnaars zonder kinderen en tussen 35 en 50 jaar oud.

De 2e ban omvat alle vrijgezellen en weduwnaars zonder kinderen en tussen 35 en 50 jaar oud.

De 3e ban omvat alle burgers getrouwd of weduwnaar met kinderen en tussen 21 en 50 jaar oud.

9- In normale tijden staat de wacht onder het bevel van de burgemeester, de districtcommissaris, de gouverneur en het hoofd van het departement van binnenlandse zaken.

10- In oorlogstijd kunnen de wachten onder militair bevel komen.

11- In tijden van gevaar zal alleen de 1ste ban aangeduid worden om het grondgebied te verdedigen samen met het leger.

De regeringscommissie belast met het inrichten van de garde kreeg er plezier in want op 3 december volgde de onderrichting op de organisatie van de wacht. (11) Ze moest gevormd worden per compagnie, per cohorte of escadron, per bataljon en per legioen. Iedere compagnie moest uit 100 tot 150 man en ieder bataljon uit 4 tot 8 compagnies bestaan. Voor Gent kwam dit neer op 5 legioenen van ± 3200 man, vier voor de stad zelf en één te leveren door de randgemeenten Destelbergen, Gentbrugge, Heusden, Ledeborg, Afsnee, Sint Denijs-Westrem, Mariakerke, Vinderhoute en Drongen. De hoofdkwartieren van de verschillende legioenen bracht men onder in de oude kloosters van St-Agneeete, Baudeloo, Capucijnen en in de Schipperskapel.

Nu de voorschriften meer en meer duidelijkheid in de aanvankelijke chaos brachten was het onmogelijk nog aan de inschrijving te ontsnappen en kwamen alle mannen tussen 21 en 50 jaar, de door de wet vrijgestelden uitgezonderd, voor 5 jaar in de garde civique terecht.

In een rapport van 27 november aan de gouverneur kunnen we lezen dat de burgerwacht 3.750 leden telde, bewapend met 1.217 geweren en 70 sabels. (12) Een pover begin voor een eenheid die zou uitgroeien tot een goed bewapende macht, die gedurende meer dan 80 jaar niet uit het Gentse stadsbeeld zou zijn weg te denken.

De definitieve wet op de garde civique zag het licht op 31 december 1830 en bevatte 101 artikels, waarvan we opnieuw de bijzonderste laten volgen: (13)

1- De burgerwacht moet waken op de openbare orde en behoud van de onafhankelijkheid. Ze is sedentair; niettegenstaande kan een deel ervan gemobiliseerd worden overeenkomstig een wet.

2- De wacht is geplaatst onder de bevoegdheid van de minister van binnenlandse zaken. Alleen in oorlogstijd kunnen delen gemobiliseerd worden; die komen dan onder het ministerie van oorlog.

3- Alle mannelijke inwoners van België tussen 21 en 50 jaar oud die over hun burgerrechten beschikken, zijn dienstplichtig. Die tussen 18 en 21 jaar en tussen 50 en 60 jaar kunnen vrijwillig dienst nemen.

4- Worden volledig vrijgesteld: ongeneeslijke zieken, leden van de regering,

gouverneurs, geestelijken, seminaristen, burgemeesters, douanen, brievenbestellers en militairen in werkelijken dienst.

16- *De wacht zal per kanton worden ingericht.*

41- *In vredestijd mogen niet meer dan 2 bijeenkomsten per jaar plaatsvinden. Alleen gegraduateerden mogen meer vergaderen, maar niet meer dan tweemaal per maand en alleen tussen de maanden maart en oktober.*

43- *De wacht is verdeeld in 3 bannen. (zelfde verdeling als onder artikels 3 en 4 van de wet van 26 oktober)*

44- *De mobilisatie van de 1ste ban moet door een wet worden geregeld.*

48- *Men is gemachtigd, bij mobilisatie, een plaatsvervanger te stellen.*

50- *Bij mobilisatie genieten de wachten dezelfde rechten als het leger wat soldij, bevoorrading en uitrusting aangaat.*

55- *De leden van de wacht kleden zich op eigen kosten. Degenen die er de middelen niet toe hebben zullen ten koste van de gemeente gekleed worden.*

60- *De bemiddelde gezinnen die niemand in dienst hebben zijn gehouden het bedrag van een werkmansdagloon in de gemeentekas te storten, dit per dienstbeurt.*

79- *Een tuchtraad, die alle 3 maand moet worden herkozen, zal de onwilligen bestraffen.*

De inschrijvingen moeten toch niet zo snel zijn verlopen als gewenst want op 20 januari bemoeide de gouverneur van Oost-Vlaanderen, baron de Lamberts, er zich persoonlijk mee; hij gaf de laatkomers nog 8 dagen om zich in regel te stellen. (GvG-27 jan)

De staatsgreep van 2 februari bracht nieuwe vertraging in de oprichting van de garde. (14) Kolonel Grégoire, aan het hoofd van 400 man, viel de stad binnen om er het gezag van Oranje te restitueren. Door het kordate optreden van de Gentse brandweer mislukte het voornemen. Bij het onderzoek naar de omstandigheden waarin de staatsgreep had plaats gehad stootte men overal op verraad. Zowel leden van de gemeenteraad, hogere militairen uit het garnizoen, burgerwachten enz. waren gecompromiteerd. Er volgden woelige dagen; het stadsbestuur werd afgezet en vervangen door een commissie van openbare veiligheid. Men sprak ervan de stedelijke burgerwacht nogmaals te reorganiseren en onder het bevel van de kommandant van de pompiers te plaatsen. (GvG-10 feb) De krijgsraad, samengesteld om de verdachte militairen aan de tand te voelen, verklaarde zich onbevoegd; er waren teveel hogere officieren bij het verraad betrokken. De regering in Brussel die inzag dat verder woelen in de smerige poel, meer kwaad dan goed zou doen, liet een tijdje bekoelen en stopte de zaak in de doofpot. (15)

Behalve dat de stadsregering was ontslagen bleef alles bij het oude. De inlijving ging verder en de nieuw-ingestelde kantonale raad ging door "dezen te horen die zouden vermeynen regt te hebben om van den dienst der

wacht vrygesteld te worden" (GvG-17 feb)

De Algemene Commissaris van Oorlog begon stilaan te denken aan het uitrusten en bewapenen van de wacht. Op 25 februari kwam een zending van 500 "fusieken" en ledertuig aan op het plaatsbureel in de Kruysstraat No 7. De 8ste maart kreeg kolonel Coppens ook de beschikking over de geweren die tijdens de gevechten van 2 februari op de soldaten van Grégoire waren buit gemaakt. (SAG-M25) De meeste fusieken waren van een oud model en in slechte staat van onderhoud. Ook de vuurwapens uit de vroegere schutterij waren sedert augustus van vorig jaar niet meer nagezien. Bij gebrek aan wapens moesten de afgaande wachten hun geweren afgeven aan de opgaande. Wie had er dan nog lust een roestige schietstok te kuisen die hem niet toebehoorde? Die toestand zou zich wreken bij de inval van de Hollanders begin augustus, toen bleek dat het grootste deel van de geweren onbruikbaar waren.

In een rapport van 15 maart aan de gouverneur kon Coppens melden dat zijn burgerwacht beschikte over 1876 geweren, 117 sabels met riem, 1199 patroontassen met draagriem en 1077 bajonetten met schede. Maar, schreef hij, *"en tout, nous avons besoin de 8500 fusils et 1280 sabres"* (SAG-M25) waaruit we kunnen besluiten dat de getalsterkte van de wacht op dit ogenblik de 10.000 benaderde.

De wapenleveringen gingen verder *"Er zijn verscheide kisten met fuzieken toegekomen, waer van een deel voor onze burgerwacht"* (GvG-31 mar) Ook moeten zich reeds een aantal manschappen, op eigen kosten, voorzien hebben van een uniform want op een parade door de garnizoenstroepen op 27 maart waren er twee pelotons burgerwachten aanwezig. (GvG-31 mar) Op 4 april werd de burgerwacht bij dekreet gemobiliseerd. (16) Generaal Duvivier, militair bevelhebber der beide Vlaanderen, die vond dat kolonel Coppens genoeg tijd had gehad om zijn korps in te richten gaf het bevel om, vanaf 5 april, twee groepen van 200 man te leveren voor de permanentie op het stadhuis en in de lakenhal. Hij sprak de hoop uit *"J'aime à croire, monsieur le colonel, que les citoyens mettront tout leur zèle à remplir les devoirs de garde-civique, pour le maintien du bon ordre..."* (SAG-M25)

Bij dagorder van 5 april werden de wachten op de hoogte gebracht van wat er van hen verwacht werd: *"Den kolonel, commanderende de Burger-wacht der stad Gend, brengt mits dezer ter kennis der daer al deel makende personen, dat te rekenen van heden, den dienst der Burger-Wacht zal aenvang nemen. De kapiteyns der compagnien tot den dienst aengewezen, zullen er zoo spoedig mogelyk van verwittigd worden; zy zullen het aen de manschappen hunner compagnie aenkondigen, by middel van eenen roeffel die zy zullen doen slagen op de uer van den middag in de straten door hunne manschappen bewoond. En aengezien van nu voortaan de posten des avonds zullen worden afgelost, zullen zy op dezelfde wys het appel doen slagen een*

Garde Civique.

Dag - order.

Den Colonel, kommanderende de Burger-Wacht der stad Gend, brengtmits desen ter kennis der dan af deel maekende personen, dat, te rekenen van heden, den dienst der Burger-Wacht zal zevensz nemem. §

De Kapiteyns der Compagnien tot den dienst aangevezen, zullen er zoo spoedig mogelijk van verwittigd worden; sy zullen het een de maatschappen hunner Compagnie seukondigen, by middel van eenen roeffiel die sy zullen doen slagen op de uer van den middag in de straten door hunne maatschappen bewoond. En sengerien van zoo voortaan de posten des avonds zullen worden afgeleit, zullen sy op de selve wyse het appel doen slagen een kwartier uers voor het appel der Compagnie, welk door den Sergeant Major om seven ueren precies voor de woonst van den Kapiteyn zal worden gedaan. Oumiddelijk daer naer zal de Compagnie sig aan het Stadhuys begeben.

Den Colonel Commandant noodigt ter zoltrer gelegendheid alle de maatschappen der Burger-Wacht ut, sig zoo spoedig mogelijk te equiperen, ingevolge de schikkingen der Wet, en volgens het model ten Stadhuys berustende.

Aengien tot alhier de benoeming der Coloneln en Lieutenants-Coloneln, welke aqtervolgens de bepalingen der Wet aan het Hoofd van den Staet behoort, niet gekend sijn: den Colonel Commandant verwittigt de Burger-Wachten, dat de verkenheden deser graden protieidelyk zullen weergewonnen worden door de volgende personen, te weten:

VOOR HET EERSTE LEGIOEN.

Door den heer *Coppens, Charles*, als Colonel.
" " *Vergauwen, François*, als Lieutenant-Colonel.

VOOR HET TWEDE LEGIOEN.

Door den heer *Noorman d'Harlebeks*, als Colonel.
" " *Stouthamer, Edouard*, als Lieutenant-Colonel.

VOOR HET DERDE LEGIOEN.

Door den heer *d'Hane, Eugene*, als Colonel.
" " *Piers, Eugene*, als Lieutenant-Colonel.

VOOR HET VIENDE LEGIOEN.

Door den heer *De Clercq De Wissocq*, als Colonel.
" " *Boris, Jean Baptiste*, als Lieutenant-Colonel.

Den Colonel Commandant,

CH. COPPENS.

Gend, den 5 April 1831.

Ordre du Jour.

Le Colonel, commandant la Garde Civique de Gend, prévient les personnes qui en font partie, qu'à dater de ce jour, la Garde Civique fera le service.

Les capitaines des Compagnies désignées pour le service, en seront prévenus le plutôt possible. Ils en avertiront les gardes de leur Compagnie par un roulement qu'ils feront battre à l'heure du midi, le jour qu'ils seront de service, dans les rues que les hommes de la Compagnie habitent. Et comme dorénavant les postes seront relevés le soir, ils feront battre de la même manière l'appel un quart d'heure avant l'appel nominal qui se fera à sept heures, par le Sergeant Major devant la demeure du Capitaine. De là la Compagnie se rendra directement à la Maison-de-Ville.

Le Colonel commandant invite en même tems les gardes à se procurer dans le plus bref délai possible l'uniforme désigné par la Loi et conformément aux modèles déposés au Quartier Général à l'Hôtel-de-Ville.

Attendu que jusqu'à ce jour les nominations des Coloneln et Lieutenants-Coloneln, qui aux termes de la loi doivent être faites par le Chef de l'Etat, ne sont pas encore connues: Le Colonel Commandant prévient les gardes, que les fonctions en seront provisoirement remplies dans l'ordre suivant.

POUR LA PREMIERE LEGION.

Par Monsieur *Coppens, Charles*, Colonel.
" " *Vergauwen, François*, Lieutenant Colonel.

POUR LA DEUXIEME LEGION.

Par Monsieur *Noorman d'Harlebeks*, Colonel.
" " *Stouthamer, Edouard*, Lieutenant Colonel.

POUR LA TROISIEME LEGION.

Par Monsieur *d'Hane, Eugene*, Colonel.
" " *Piers, Eugene*, Lieutenant-Colonel.

POUR LA QUATRIEME LEGION.

Par Monsieur *De Clercq De Wissocq*, Colonel.
" " *Boris, Jean Baptiste*, Lieutenant-Colonel.

Le Colonel Commandant,

CH. COPPENS.

Gend, ce 5 Avril 1831.

GEND, BY LOUIS DE BUSSCHER, STADS-DRUKKER, KOORN-MARKT, N° 13.

Afb. 5. Dagorder van 5 apr. 31 gafficheerd in de stad. (SAG-M25)

kwartier-uers voor appel der compagnie, welke door den sergeant-majoor om zeven ueren precies voor de woonst van den kapiteyn zal worden gedaan. Onmiddellijk daer naer zal de compagnie zig aen het stadhuis begeben." (Afb. 5)

In afwachting dat de hogere officieren door het staatshoofd werden benoemd, stelde Coppens volgende personen aan als bevelhebbers over de vier legioenen: Coppens Charles, Moerman d'Harelbeke, Eugene d'Hane en de Clercq de Wissocq (SAG-M25 en GvG-7 apr)

Was het dagorder te laat verschenen of was er onwil onder de manschappen, we zullen het wel nooit weten, maar op 6 april vroeg de plaatscommandant uitleg over het feit dat geen enkel man was opgedaagd om de militairen in het stadhuis en de lakenhal af te lossen. (SAG-M25)

De "zèle" onder de wachten was ver van goed. Het plaatscommando stuurde dagelijks de dienstdoende officier uit het garnizoen op ronde om de verschillende wachtposten in de stad te controleren. Hierna volgen enkele uit de honderden rapporten over deze inspecties opgemaakt. De lezer kan zelf beslissen over de dienstijver van onze voorvaderen:

8 april: De posten die door de burgerwacht moesten worden bewaakt zijn onbezet.

10 april: Post voorzien voor 12 man bezet door 2.

13 april: Geen aflossing aan de Keizerpoort.

14 mei: Bij controle van de post aan het "Entrepot" vonden we die volledig verlaten "ils avaient laisser (sic) les fusils au nombre de onze, dont plusieurs chargés".

18 mei: Wacht aan de "entrepot"; de wachten zelf zijn aan de haal met 231 houten palen. Post verlaten.

21 mei: Reeds verschillende malen kreeg ik rapporten van het plaatscommando, die me lieten weten dat het permanent piket van 400 man, 200 in het stadhuis en 200 in de lakenhal, hoogstens met 20 man worden bezet. Alle andere steden van het land volbrengen hun opdrachten met ijver, ik hoop niet dat de stad Gent zal weigeren de plichten te vervullen die op alle burgers drukken. Ik denk dat het volstaat u van deze zaken op de hoogte te stellen opdat er verandering in zou komen. Le Général Duvivier. (SAG-M25)

De generaal was eraan voor zijn hoop, het plichtverzuim ging verder; wachten werden teruggevonden in herbergen, men had geen wachtwoord verstrekt, er waren zelfs gardes die hun wapens verkochten enz., enz.

Midden april hadden verkiezingen plaats in de verschillende korpsen en compagnieën. Dat alles niet volgens het boekje geschiedde konden we lezen in een brief aan kolonel Coppens, waarin een wacht zich bekleeg over de gang van zaken: "...ons wegsturende, zeggende dat de kiezing geene plaets en had, dat de zelve verschoffe was tot voorder orders om de kiezing beter naer hunnen wil te doen, om alle ware patriotten te berooven van deel te

te maken der overheden..." (SAG-M25)

Even nagaan wat de wet van 31 december 1830 zegde over de verkiezingen in de burgerwacht: de titularissen voor de graden van korporaal tot en met kapitein in een compagnie werden gekozen door alle leden uit die compagnie. Alleen de benoeming van de sergeant-majoor viel onder de bevoegdheid van de kapitein. De bataljonskommandant en zijn staf moesten worden verkozen door alle officieren uit het bataljon. Het staatshoofd benoemde de kolonels, bevelhebbers van de legioenen. De verkiezingen moesten plaatsvinden onder het voorzitterschap van de burgemeester en werden alle vijf jaar vernieuwd. Op 14 april kon de GvG melden: *"Morgen zullen de nieuwgekozen officieren onzer civique-wacht op het stadhuis den eed van getrouwheyd aen den regent ontluken."*

De gouverneur van Oost-Vlaanderen schreef op 20 mei de eerste aanbesteding voor levering van uitrustingsstukken uit: *"De personen die genegen zyn hier naer vermelde equipementstukken te leveren, behooren te doen toekomen hunne soumissien, geschreven op zegel, met aenwyzing van de tyd binnen den welken zy in staet zyn deze levering te doen, te weten:*

- *Ransel van geverwt lynwaet.*
- *Patroontasch met Schouder-riem, passant voor Bayonet-scheede.*
- *Leren Gordel-riem met Gesp.*
- *Sabel-koppel voor onder-officieren.*
- *Trommel-riem met Koperen Plaet.*
- *Trommel-draagriem.*
- *Knien-lap voor Tamboer.*

Het te leveren getal beloopt tot omtrent zes duyzend. De modellen berusten in den bureau militaire, in het gouvernement te Gend. Baron de Lamberts, 20 mey 1831." (GvG-26 mei)

Volgens we konden lezen in de GvG van 16 juni was de regering niet akkoord met de aanstelling van Moerman d'Harelbeke en Eugene d'Hane als bevelhebber van het 2e en 3e legioen. In hun plaats benoemde ze E. Stauthamer en Leander Antoine de Maisière. Politieke aanstellingen waren ook in die tijd reeds schering en inslag. Andersgezinden veranderden van mening door een benoeming op een begeerde plaats. Bij twijfel aan de loyauteit van een hoger officier kocht men die met een hogere graad. (15) Er werden vertrouwelijke lijsten aangelegd van alle officieren uit de garde: *"Lanckman, lieutenant, orangiste exalté. De Schepper Louis, capitaine, capable, bonne moralité, bon patriote. Van Loo, capitaine, mauvaise tête mais bon patriote. Van Aken Eduard, sous-lieutenant, négligent, opinion douteuse. Colyn Martin, sous-lieutenant, immoral-orangiste. etc., etc."* (SAG-M25)

De dienstweigering bij de garde liep de spuigaten uit. De talrijke rapporten van het militair opperbevel en het plaatscommando haalden niets uit, er moest dringend iets gedaan worden. *"De raed van Krygstucht is samenge-*

steld en onmiddellijk in voege. De chefs de poste moeten in hun rapporten de namen opgeven van der gene die aen de dienst ontbreken." (GvG-29 jun) De tuchtraad, elke drie maand herkozen onder alle leden van de burgerwacht, had de handen vol. Het reglement voorzag een gamma aan straffen: de berisping, de dubbele dienst, de buitengewone wacht of patrouille, de geldboete tussen 1 en 7 gulden, de gevangenisstraf van 1 tot 15 dagen en de degradatie. Tussen juli en oktober beboette de raad voor niet minder dan 3.283,06 gulden. (SAG-M25) Zelfs bij de disciplinaire commissie ontbraken geregeld enkele leden op de vergadering, die prompt bestraft werden met vijf gulden.

Niettegenstaande de regent had gedecreteerd dat de 1ste ban volledig moest zijn ingericht tegen begin april, had het stadsbestuur nog geen stappen gedaan om uniformen te laten maken voor de onbemiddelde wachten. Eerst op 29 juni konden de Gentse kleermakers inschrijven op de aanbesteding van:

"1200 Kielen van blauw Lynwaed.

1200 Schako's van karton, bekleed met toile cirée, voorzien met eene kopere plaet, de letter G in blek, cocarde en ganse.

1200 Ledere Riemen, voorzien van kopere gespen.

400 Rode, 400 Geele, en 400 Zwarte Pompons.

200 Rode, 200 Geele, 200 Zwarte, 200 Witte, 200 Blauwe en 200 Groene Flammen.

Alle deze voorwerpen zullen nauwkeuriglyk moeten gelyk zyn aen de bestaende modellen, berustende ten Stadhuuze en de aflevering plaets hebben tien dagen naer de eyndelyke toewyzyng op 3 juli." (Afb. 6)

De Belgische en dus ook de Gentse Garde-civique zag er na inkleding niet zo fleurig uit als de schutterij uit de Hollandse tijd, maar laten we het reglement spreken: *"Den uniform der burgerwacht bestaet uyt eenen kiel van blouwlinnen met rood boordje aen de hals, aen de schouderbanden en aen de opslagen der mouwen; eenen schako overtrokken met gewast linnen, met eenen pompon bovenop waarvan de kleur door de oversten van het korps zal bepaeld worden; en eenen zwarten leeren gordelriem van vooren met eene gesp gesloten. De onderofficieren en korporalen hebben dezelfde onderscheydende teekenen als degene van het leger. De officieren dragen twee geele contre-epauletten, driekleurige eguiletten aen de linken arm, den degen, en den gouden degenkwast. De onderscheyding der graden geschiedt, gelyk in het leger, door de menging van het wit en het geel; doch met dit verschil, dat de contre-epauletten der leegere officieren in wolle, en degene der hoogere officieren alléén in goud en zilver zyn."* (Afb. 7) De tenue werd enkele malen veranderd. Zo voorzag een rondschrijven van 28 april 31 een shakoplaat waarop, onder een klimmende leeuw het legioensnummer kon worden geplaatst. Boven de plaat prijkte een driekleu-

Commissie van openbaere veyligheyd.

AENBESTEDING,

By geheyme inschryving,

VAN

UNIFORM-KLEEDING,

Voor den dienst van den Eersten Ban van de
Borger-Wacht der stad Gend.

De Commissie van openbaere veyligheyd,

Brengt ter kennis van de gegaedigde, dat de inschryvingen voor de aennening der hier naer uytgedrukte Uniform-Kleedingen zullen aenveerd worden ter tweede Afdeeling ten Stadhuyze, tot den 2 July aenstaende, tot zes ueren naer-middag; onmiddelyk daer naer zullen de inschryvingsbiljetten geopend worden, en zal de Aenbesteding by afbod, tusschen de inschryvers alleen, publickefelyk plaets hebben ten Stadhuyze.

1200 Kielen van blauw lynwaed.

1200 Schako's van karton, bekleed met toile cirée, voorzien met eene kopere plaet, de letter G in blek, cocarde en ganse.

1200 Ledere Riemen, voorzien van kopere gespen.

400 Roode Pompons.

400 Geele idem.

400 Zwarte idem.

200 Roode Flammen.

200 Geele idem.

200 Zwarte idem.

200 Witte idem.

200 Blauwe idem.

200 Groene idem.

Alle deze voorwerpen zullen nauwkeuriglyk moeten gelyk zyn aen de bestaende modellen, berustende ten Stadhuyze, en de aflevering plaets hebben tien dagen naer de eyndelyke toewyzyng.

De inschryvingen, geschreven op gezegeld papier, zullen voor opschrift draegen: *Onderneming van Uniform-kleeding voor den eersten ban der Borger-Wacht*, en moeten inhouden, boven de verbintnisse van zich te schikken aen het kohier van voorwaerden en bespreken de gene van, op eenen bepaelden prys, te volvoeren de leveringen hier boven gemeld en uytgedrukt in gemelde kohier.

Het kohier der voorwaerden en modellen zyn berustende ter gemelde Afdeeling, alwaer men er kennis kan van nemen, alle dagen van 9 ueren 's morgens tot 's middags, en van 2 en half tot 6 ueren 's naer-middags.

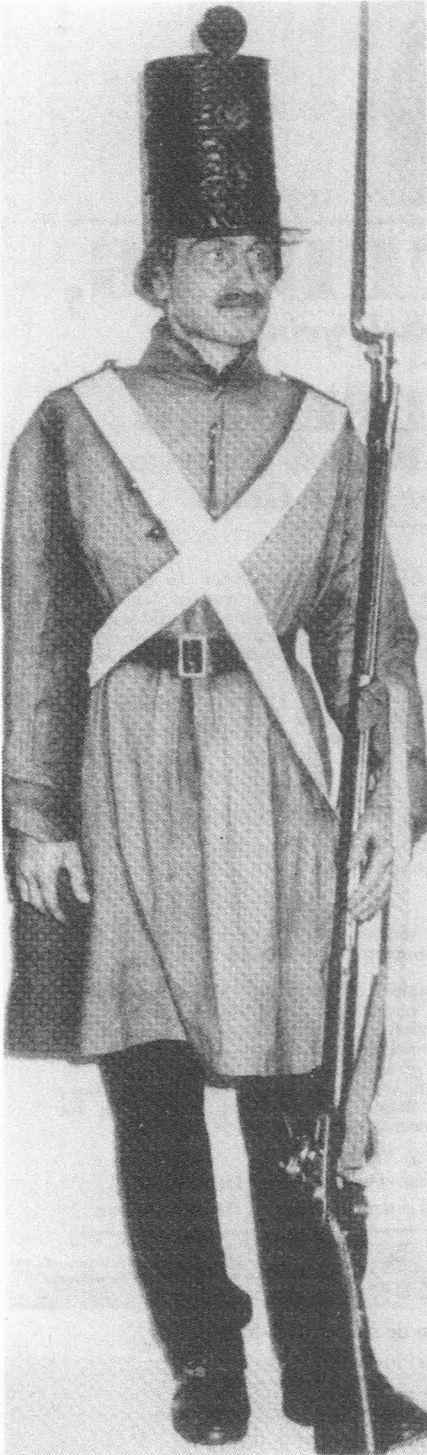
Gedaen ten Stadhuyze van Gend, den 29 Juny 1831.

Den Vice-President, L. DE SOUTER.

Op bevel, den Secretaris, D. J. LEJEUNE.

GEND, BY LOUIS DE-BUSSCHER, STADS-DRUKKER, KOORN-MARKT N. 12.
Drukkerij van Louis de-Busscher, Stads-drukker van Gend, Koornmarkt N. 12.
Verloft: D. J. Lejeune, Secretaris van Gend.

Afb. 6. Aanbesteding van 29 jun 31 geafficheerd in de stad. (SAG-M25)

Afb. 7. Uniform "Garde-civique" vóór april 1831 Mannequin Kon. Legermuseum.

rige cocarde met galon. Een pompon in de bataljonskleuren en een vlam (opstaande kwispel) in de compagniekleuren vervulde het hoofddekse.

Zoals we voorheen gezien hebben bestond de Gentse garde uit 5 legioenen waarvan één samengesteld uit manschappen uit de omliggende gemeenten. Ieder legioen was onderverdeeld in 3 bataljons, die op hun beurt bestonden uit 6 compagnieën van ongeveer 160 man waarin 2 pelotons van 2 secties. De 3 bataljons droegen respectievelijk een rode, gele of zwarte pompon. De 6 compagnieën onderscheidden zich door een rode, gele, zwarte, groene, blauwe en witte vlam. Speciaal onder de officieren werd tegen het reglement op de kledij gezondigd. Alle mogelijke fantasietjes werden aangewend om de eentonige uniform enigszins op te smukken. Zo stond kolonel Coppens toe dat de stedelijke 1ste ban een grote letter G vóór op de shako droeg. (SAG-M25)

De Gentse garde werd nog maar eens gecompromitteerd toen begin juli verschillende wachten betrokken waren bij een poging tot staatsgreep om de verkiezing van prins Leopold te beletten. (17) Meerdere officieren en onderofficieren vluchtten uit het land of werden aangehouden.

Op 14 juli kregen de manschappen uit de 1ste ban hun uitrusting bestaande uit een gordel, een patroentas met riem, een bajonethouder en een ruimaald in koper. (18) Ook de officieren mochten hun sabelgordel afhalen. (SAG-M25) De uniformen waren ondertussen geleverd en uitgedeeld. De

1ste ban zou gevechtsklaar zijn geweest... moesten er nog steeds geen gebruiksklare geweren ontbroken hebben.

Leopold kwam op 18 juli, uit Londen over Calais, in Gent voorbij. De toekomstige koning ontving aan de Brugse Poort de sleutels van de stad uit handen van de burgerwachtkommandant, baron Charles Coppens. Alle gardes die over een uniform beschikten namen deel aan de daaropvolgende parade.

Nu men gepakt en gezakt was kon men starten: *"Overeenkomstig artikel 17 van de wet van 18 januari 11 (19) moeten de leden van de 1ste ban zich elke zondag, per compagnie, verzamelen om tot de wapenhandeling geoeffend te worden. De eerste vergadering heeft plaats op zondag 17 dezer om 6 uren 's morgens in het Spanjaardkasteel. Afwezigen zullen gestraft worden volgens het dekreet van 22 juni."* (GvG-17 jul)

De oefeningen in de wapenhandel waren dringend noodzakelijk want "den Hollander" stond klaar om onze grenzen te overschrijden en onze gewesten gewapenderhand terug in te palmen.

Roger VAN AERDE

1986

(t Vervolgt)

NOTEN

1. Schromelijk overdreven getal, de temporaire wacht zou nooit de 4000 man overschrijden.
2. Baron Charles Coppens, geboren te Gent op 9 november 1796. Van 1829 tot 1833 burgemeester van Heusden-Melle. In 1831 lid van de Kamer der Volksvertegenwoordigers van het distrikt Gent, waaruit hij zich terugtrok in 1833. Verkozen tot bevelhebber der stedelijke burgerwacht in 1830 bleef hij in functie tot 1848. Hij stierf te Sint-Joost-ten-Noode de 26ste november 1874.
In "Esquisses Biographiques des principaux fonctionnaires de la Belgique" 1839, p. 118, schrijft A. Holvoet: Coppens, kolonel. Telt weinig of geen vrienden. Middelmatige geleerdheid, onaangename natuur, twistziek en knorrig, verenigt hij alles om zelfs de meest vaderlandslievende burger af te stoten. Kijk naar zijn samengeknepen lippen, zijn naar beneden gerichte blik, zijn spitse kin en zeg me wat u van zo een man denkt; voor mijzelf, ik heb hem nooit in het hart gedragen.
3. Jonker Pycke werd in februari 1831 gekozen tot kommandant van de burgerwacht te paard, als tweede kommandant werd hij dan vervangen door Vergauwen.
4. R. Van Aerde: De omwenteling van 1830 te Gent. In: G.T. mei 1980, p. 129. Het verhaal behandelt de gebeurtenissen in de stad tussen 26 september en 26 oktober 1830, de periode waarin de temporaire wacht optrad.
5. F.C. Van Den Sande, geboren te Brussel op 17 maart 1780. Als jonge onderluitenant dient hij de Oostenrijkse vlag. Hij neemt in 1801 dienst in het Franse leger en maakt alle grote veldslagen uit het Empire mee, waarbij hij zeven maal gewond wordt. Bij de slag te Waterloo vind men hem terug als luitenant-kolonel in het Verenigd Nederlandse leger. Op 7 oktober 1830 wordt hij benoemd als plaatskommandant te Gent met de graad van

- kolonel. Voor diensten aan het vaderland bewezen verkreeg hij het ereteken van ridder in de Leopoldsorde op 16 juni 1836. Kolonel Van de Poele, oud-brandweerkommandant van onze stad, verving hem in 1835 als plaatskommandant.
6. Volgens de meeste geschiedschrijvers was Coppens de dag van het complot speciaal naar Brussel vertrokken om alle verantwoordelijkheid van zich af te wenden.
 7. Louis, Ignace Duvivier geboren op 13 maart 1777 te Bergen. Gaat als kadet bij het Franse leger op 15 september 1793. Op het einde van het Empire is hij baron en kolonel bevelhebber van het 2e Cuirassiers. Hij nam dienst in het Hollandse leger en voerde als kolonel zijn huzaren aan te Waterloo. Generaal-majoor op 24 november 1816. Bij de omwenteling kiest hij de Belgische zijde en wordt op 5 oktober 1830 benoemd tot divisiegeneraal. De 13e van de zelfde maand werd hij aangesteld als militair kommandant der beide Vlaanderen, met zetel te Gent. Inspecteur-generaal van de cavalerie in 1832, gaat hij op 12 maart 1842 met pensioen. Hij overlijdt te Bergen op 5 maart 1853. Zijn loopbaan verliep niet zonder kritiek. Generaal Capiaumont, gekend om zijn eerlijkheid, schreef in zijn "souvenirs": "de samenzwering tegen het Voorlopig Bewind, midden september 1830, was gekend en gesteund door kolonel Vincent Duvivier, zijn broeder Louis Duvivier was ook op de hoogte van het complot."
 8. P. Claeys: *Mémorial de la ville de Gand. 1792-1830*. Op blz. 538 schrijft de auteur dat het uniform van de burgerlijke wacht bestond uit een eenvoudige blauwe kiel met omslagen aan de mouwen, afgeboord met een rode bies. Als hoofddekseel een shako of een hoge zwarte muts met rode vlam en zonder vizier. Hij beweert verder deze inlichtingen te hebben gevonden in het raadsverslag van 19 oktober 1830; we zochten te vergeefs naar die aantekening. Nergens zijn we een beschrijving van een tenue voor de temporaire wacht tegengekomen. Het eerste uniform dat wordt beschreven in de wet van 31 december 1830, artikels 53, 54 en 55 slaat op de Nationale burgerwacht. We kunnen wel geloven dat de blauwe kiel door vele wachten werd gedragen aangezien het de werkkledij van die tijd was. De winkeliers, kleinhandelaars, vaklui enz. die opgeroepen werden hebben zeker hun paasbeste kostuum niet aangetrokken om in weer en wind door de stad te patrouilleren.
 9. *Bulletin des arrêtés et actes du gouvernement provisoire de la Belgique. Bruxelles 1830. No. 19, p. 7 en 8.*
 10. *Bulletin des arrêtés et actes du gouvernement provisoire... Wet houdende de samenstelling van de Burgerwacht en vorming van de ban's, 25 november 1830.*
 11. *Bulletin des arrêtés et actes du gouvernement provisoire... Wet op de organisatie van de Burgerwacht, 3 december 1830.*
 12. Wat was er met de rest van de 1761 geweren en 273 sabels van de oude Schutterij gebeurd die het stadsbestuur, bij het begin van de omwenteling had veiliggesteld? We hebben gezien dat een aantal (\pm 200) wachten bij het "affaire Belgo-Parisienne" van 15 oktober door de patriotten en het gespuis, waren ontwapend. De buitgemaakte wapens waren niet teruggegeven. Daarbij had het schepencollege, onafhankelijk van de temporaire burgerwacht, een Municipale garde ingericht en bewapend. Het speciale korps had als eerst opdracht de gevangenis te bewaken en de politie te helpen; de eenheid bestond uit 200 man. Toen er een Gents vrijwilligers-korps werd opgericht om te Antwerpen, de nog altijd door de Hollanders bezette citadel te ontzetten, bewapende men ook dit korps met de schutterijgeweren en degens. Door de chaos die er heerste had men geen nota genomen aan wie men de "fuzieken" had uitgedeeld; vele kwamen dan ook niet terug in het magazijn.
Over de Municipale wacht en het vrijwilligerslegioen voor Antwerpen hebben we het later in de reeks.
 13. *Staatsblad No. 47, 1830, p. 754-787.*
 14. R. Van Aerde: *De Gentse pompiers redden de Belgische onafhankelijkheid*. In: G.T. maart en mei 1981.

15. A. Eenens: Les conspirations militaires de 1831. -1875-
 16. Toen het benodigde budget door de Kamer werd verworpen, trok men het Dekreet in juli terug in.
 17. R. Van Aerde: Orangist? Patriot? Republikein? Royalist? Het woelige jaar 1831 te Gent. In: G.T. januari 1987.
 18. De ruimnaald diende om het gaatje dat de kruitpan en de loop van het geweer verbond, te zuiveren. Op oude foto's of schilderijen, militairen voorstellend, kan men deze naald, meestal in de vorm van een pijltje, terugvinden op de borstriem.
 19. Bulletin officiel des décrets du Congrès National de la Belgique et des arrêtés du pouvoir exécutif - Staatsblad N° 23, 1831, p. 91-99.
-